

כי תניא בברייתא: טעה ולא הזכיר של ראש חדש בערבית, אין מחזירין אותו, מפני שיכול לאומרה בשחרית.⁽⁵⁰⁾

ואם טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בשחרית, אין מחזירין אותו,⁽⁵¹⁾ מפני שיכול לאומרה

לאו, אל יתפלל!⁽⁴⁹⁾ ואם כן לא היה לך להתפלל את התפלה הראשונה, אם לא היית בטוח בעצמך שתוכל לכוין.

אלא, אם חזרת והתפללת משום דלא אדכר מר "יעלה ויבא" דריש ירחא — ורחי גם משום כך אין חיוב לחזור ולהתפלל.

לשיטת בה"ג [בהערה 54] אין לגרוס כן, כי הנדון על שכחת הש"ץ, ואין חזרת הש"ץ בערבית. ובפרי חדש [תכב] העיר שלדעת רבי נתן [בד"ה לפי, ראה הערה 58] שביום ב' דר"ח חזור, יש נפקא מינה בטעם זה ליום שני.

51. הטור [קכו] הביא בשם סמ"ג שדוקא בראש חדש אין מחזירין אותו, אבל בשבת ויום טוב מחזירין אותו, ונחלק עליו הסמ"ק, [והב"י וב"ח דנו אם נחלקו גם בשוכח בשחרית].

והב"י נתן טעם לחלק, כי ראש חדש הוא יום עשית מלאכה, ויש בו משום טירחא דציבורא, מה שאין כן בשבת ויו"ט, [וכן פסק בשו"ע תכב א], וכתב הפרי חדש שלטעמו השוכח בחוה"מ לא יחזור.

והלבוש כתב כי אף לדיעה זו, אם חל ראש חדש בשבת אין מחזירין אותו, משום לא פלוג. וראה במג"א [סק"ד] שתמה על טעם הב"י, שהרי בתפלות שבת ויו"ט הקלו וקצרו יותר מר"ח.

ובכנסת הגדולה [תכב] כתב שאם כבר התפלל מוסף, כיון שהזכיר בה קדושת שבת, אין מחזירין אותו על שחרית, והיינו כי חסרון ההזכרה אינו גורם שיחשב כלא התפלל, כי אינה מעצם התפלה אלא הזכרת המאורע בפני עצמו [ובשעה"צ שם ג, דן באופן שהקדים מנחה למוסף ושכח בה, אם יחזור כשוכח במנחה אחר מוסף, או שהזכרת מוסף מועילה להשלים מה שקדם, ולא למה שיקלקל אח"כ].

אך בכרכי יוסף הביא בשם הרשב"א שצריך

כל הכריעות בהכרח שכוון באבות, ושמה נזכר אחר תפלתו, וראה ריטב"א ומשנת יעבץ ב [ב]. וביאר בקהלות יעקב שטעם ההיתר להתפלל בלא כוונה, הוא כדברי בית אלוהים שעצם אמירת התפלה היא מצוה אפילו בלא כוונה, ומה שצריך לחזור אינו משום שברך ברכה לבטלה, אלא משום שחיסר את הכוונה, ולכן צריך לסיים תפלתו שבכך מקיים "אמירת תפלה". והמקור לזה משבלי הלקט [יז] שלמ"ד תפלות כנגד תמידין, המתפלל בלא כוונה, יוצא ידי חובתו, כקרבן שסתמו לשמה אפילו לא התכוון, וראה עוד להלן [לד הערה 27].

ונמצא שדברי רבי אלעזר אינם אלא אם בעלמא הוא מכוון, וכשמתפלל בלא כוונה הרי זה זלזול בתפלה, אך בזמן שכלם אינם מכוונים חייב להתפלל גם בלא כוונה, לקיים את עצם חובת התפלה.

49. מכאן הוכיח החזו"א [בגליונות לחידושי הגר"ח] שאם אינו יכול לכוון ביאור המילים בברכת אבות, לא יתפלל [ודלא כהגר"ח שנקט שחזור רק כשאינו יכול לכוון שהוא עומד לפני המלך], והגר"ח מוולאז'ין ביאר שבפעם הראשון שארע לו כך יתפלל, ורק אם התפלל ולא כוון, יכול למוד עצמו שלא להתפלל פעם שניה.

50. כך היא הגירסא לפנינו. אבל תוס' והרי"ף לא גרסוה, שהרי להלן מבואר שהטעם הוא משום שאין מקדשין החדש אלא ביום. וגם